

УДК 37.015

**ERGENLİK DÖNEMİ BİREYLERİNİN İSTİSMAR İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN
ARAŞTIRILMASI
RESEARCHING THE KNOWLEDGE LEVELS OF ADOLESCENT INDIVIDUALS
ABOUT ABUSE**

Psikolojik Danışman: Özge KAŞIK

ORCID: 0009-0009-8523-9902

ozgee.ksk@gmail.com

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Programı, Bişkek, Kırgızistan.

Doç. Dr. Erkan EFİLTİ

ORCID: 0000-0003-1158-5764

erkan.efilti@manas.edu.kg efilti71@gmail.com.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Bişkek,
Kırgızistan.

ÖZET

Bu araştırmanın ana amacı, ergenlik dönemi bireylerinin istismar ile ilgili bilgilerini tespit etmektir. Ayrıca, ergenlerin istismar hakkındaki bilgi kaynaklarını ve bu konudaki tutumlarını anlamak hedeflenmiştir. Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Katılımcılar, farklı yaş gruplarından olması dikkate alınarak rastgele seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Veriler ses kaydı ile toplanarak içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Görüşme soruları, katılımcıların istismar hakkındaki temel bilgi düzeylerini, bilgi kaynaklarını ve tutumları anlamak üzere hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ergenlik dönemi bireylerinin istismar konusundaki bilgi düzeyleri genel olarak düşük seviyededir. Katılımcıların çoğunluğu, kendi akranlarının en çok psikolojik istismara maruz kaldığını düşündüğünü belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu istismar hakkında daha fazla farkındalık yaratmak ve toplumu bilinçlendirmek için okullarda istismar konulu eğitimler verilmesine vurgu yapmıştır. Ailelerin, okulların ve medyanın bu konuda etkili bir rol oynayabileceği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Ergenlik Dönemi, İstismar, Bilgi Düzeyi

ABSTRACT

The main purpose of this study is to determine the knowledge of adolescents about abuse. In addition, it is aimed to understand the sources of information of adolescents about abuse and their attitudes about this issue. A qualitative research model was used in the study. Participants were randomly selected considering that they were from different age groups. Semi-structured interview questions developed by the researcher were used as the data collection tool. Data were collected by audio recording and examined with the content analysis method. Interview questions were prepared to understand the basic knowledge levels, sources of information and attitudes of the participants about abuse. According to the findings obtained from the study, the knowledge levels of adolescents about abuse are generally low. The majority of the participants stated that they think that their peers are the most exposed to psychological abuse. In addition, the majority of the participants emphasized that education on abuse should be provided in schools in order to create more awareness about abuse and to raise awareness in the society. It is suggested that families, schools and the media can play an effective role in this regard.

Keywords: Adolescent, Adolescence, Abuse, Knowledge Level

GİRİŞ

İnsan yaşamı boyunca sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedir. Adolesan dönemde, 12–20 yaş aralığındaki bireylerde fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal özellikler yönünden birçok değişim ve gelişim yaşanır. Bu dönem içerisinde birey çocukluk özelliklerini yitirir ve hızlı bir şekilde ergenlik özellikleri kazanır. Adolesan dönemde hızlı bir değişim söz konusudur ve bireyler arası farklılıklar

mevcuttur (Azizoğlu, 2009). Bu dönemde gençler, bu değişimlerle etkili bir şekilde başa çıkmakta zorlanabilirler ve bu durum, psikolojik, duygusal ve davranışsal sorunların ortaya çıkma ihtimalini artırabilir.

Ergenlik döneminde sağlıklı gelişimi engelleyebilecek ve süreci karmaşaya sürükleyebilecek faktörlerden biri de çocuk istismarıdır. Ancak çocuk istismarı kavramını anlamadan önce, "çocuk" kavramının tanımı önemlidir. Uluslararası hukuk açısından, çocuk haklarını düzenleyen temel yasal metin olan Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 18 yaşından küçük her bireyi çocuk olarak kabul etmektedir (Arslan, 2015).

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel, duygusal istismar, ihmal, ekonomik veya diğer sömürü türlerini içeren karmaşık bir süreçtir. Çocuk istismarı ve ihmali türleri, kaynaklara göre değişiklik gösterir ve net bir ayırım sağlamak zordur. Çünkü bir çocuğun fiziksel olarak istismar edilmesi veya ihmal edilmesi, duygusal olarak da zarar görmesine neden olabilir. İstismarcılar, ebeveynler, akrabalar, bakıcılar, yabancılar, komşular, öğretmenler, polisler, sağlık uzmanları veya diğer çocuklar olabilirler (WHO, 2006). İhmal kavramı, çocuğa bakım ve koruma sorumluluğunu üstlenen bireylerin bu görevlerini yerine getirmemesi ve çocuğun fiziksel veya duygusal ihtiyaçlarını karşılamaması olarak tanımlanır. İstismar ile ihmal arasındaki temel fark, istismarın aktif bir süreç olması ve belirli bir zarar verici davranış içermesi, ihmalin ise pasif bir durum olmasıdır (Çelik, 2019).

Her türlü kötü muamele, bedene yönelik olmasa da fiziksel istismar olarak nitelendirilmez. Bir davranışın fiziksel istismar olarak değerlendirilmesi için kötü muamelelerin sistematik ve sürekli olması gerekir. Çocuğun fiziksel istismara maruz kalması, duygusal istismarın da tetikleyicisi olabilir. İstismar türleri arasında, günlük yaşamda sıkça karşılaşılanlardan biri duygusal istismardır. Duygusal istismar, çocuğa bakım ve sorumlulukları olan bireylerin, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına uygun olmayan davranışlarını içerir. Birçok eylem veya eylemsizlik, çocuğa yönelik duygusal istismar davranışları kapsamına girer (Kural, 2014).

Çocukluk döneminde meydana gelen ihmal ve istismar yaşantılarının, bireyin kişilik yapısı ve ruh sağlığı üzerinde ciddi tehditler oluşturabileceği belirtilmektedir. Bu tehditler, bireyin ergenlik döneminde kendi inanç ve değer sistemi oluşturma çabalarında daha belirgin bir şekilde ortaya çıkabilir ve ergenin uyum ve davranış sorunları yaşamasına neden olabilir (Kaya, 2015). Dolayısıyla, çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın ergenlikteki etkilerini anlamak için ergenlerin bilgi düzeyleri üzerine odaklanmak gereklidir. Ergenlik dönemi bireylerinin istismar hakkında bilgi düzeyleri nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı ergenlik dönemi bireylerinin istismar ile ilgili bilgi düzeylerinin araştırılmasıdır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli:

Ergenlik dönemi bireylerinin istismar bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik olan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Birey ve grup davranışlarının kökenlerini anlamaya yönelik çalışmalar, nitel araştırmalar olarak bilinir. Nitel araştırmalar, sosyal olayları veya durumları anlamaya odaklanır. Özellikle duygusal ve tutumsal özelliklerin ölçümü gerektiren çalışmalarda, niteliksel araştırmalar oldukça faydalıdır (Aydın, 2018).

Araştırmanın Çalışma Grubu:

Çalışmamıza gerekli görüşmelerden sonra gönüllü olarak katılan ortaokul düzeyindeki 12-14 yaş aralığının da 2 kız, 3 erkek, lise düzeyindeki 15-17 yaş aralığında 4 erkek, 6 kız ve üniversite düzeyindeki 18-22 yaş aralığında 3 kız, 5 erkek olmak üzere toplamda 23 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Aracı:

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, araştırmacının önceden hazırlanmış bir dizi soruya sahip olmasına rağmen, bu soruları görüşme esnasında esnek bir şekilde uygulayabildiği bir tekniktir. Bu yöntem, yapılandırılmış görüşmelerin düzenli yapısını ve yapılandırılmamış görüşmelerin esnekliğini

bir araya getirir (Bryman, 2012). Araştırmacı, görüşme kılavuzundaki soruları takip ederken, katılımcının cevaplarına göre yeni sorular sorabilir ve konuyu daha derinlemesine inceleyebilir (Creswell, 2013).

Verilerin Analizi:

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde görüşme esnasında alınan ses kayıtları tablolara aktarılmış ve içerik analizi yapılarak çalışılmıştır. Katılımcılar K1...K23 olarak numaralandırılmıştır. İçerik analizi, nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman, metin ve evrak gibi çeşitli materyalleri belirli kurallar çerçevesinde (örneğin örnekleme, kodlama, kategori oluşturma) analiz ederek nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bilgilere ulaşmayı hedefleyen bir tekniktir (Metin & Ünal, 2022). İçerik analizi, iletişim, gazetecilik, sosyoloji, psikoloji ve iş dünyası gibi çeşitli alanlarda uzun bir geçmişe sahip olup, giderek daha fazla araştırmacı tarafından tercih edilen bir tekniktir. Bu yöntem, mesajların sistematik, nesnel ve niteliksel olarak incelenmesi şeklinde tanımlanabilir. Hem insan kodlaması hem de bilgisayar kodlaması ile gerçekleştirilebilen içerik analizi, bilimsel araştırmaların pek çok alanında uygulanmaktadır (Neuendorf, 2017).

BULGULAR

Bu bölümde bulgular araştırma soruları sırasına göre ele alınarak analiz edilmiştir. Araştırmanın birinci sorusu olan ‘İstismar türleri hakkında ne biliyorsunuz?’ sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevapların analizi Tablo1’de verilmiştir.

Tablo 1. İstismarın bilinen türleri

Katılımcılar	Cevaplar	f
K3, K7, K11, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K22, K23	Bilmiyorum	11
K1, K2, K5, K6, K8, K9, K10, K12, K16, K20, K21	Psikolojik İstismar	11
K1, K2, K4, K5, K8, K12, K20, K21	Cinsel İstismar	8
K6, K8, K9, K10, K12, K16, K20, K21	Fiziksel İstismar	8
K8, K16	Ekonomik İstismar	2
K20, K21	Sanal İstismar	2

Tablo1 incelendiği zaman ‘İstismar türleri hakkında neler biliyorsunuz?’ sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (11 kişi) istismar türlerini bilmediğini ifade etmiştir. K18, ‘İstismar bir kişinin bir kişiye şiddet uygulaması ya da birini korkutarak baskı ile istediğimiz şeyi yaptırmak olarak tanımlanabilir. Bunların istismar olduğunu biliyorum ancak türlerini bilmiyorum.’

İstismarın türleri hakkında fikri olmadığını söyleyenlerin yarısı (6 kişi) istismar türlerini duyduklarında doğru şekilde tanımlayabilmiştir. K3, ‘Fiziksel istismar, bir kişiye şiddet uygulamak, vurmak, dövmek olabilir. Ekonomik istismar, bir kişiyi köle gibi çalıştırmak, emeğinin karşılığını vermemek olabilir. Psikolojik istismar, bir kişiye onu sevdiğini söyleyerek manipüle ederek her istediğini yaptırıp onu yönetmek olabilir. Cinsel istismar da rıza olmadan cinsel dürtüleri doyurmak için bir kişiden faydalanmak.’

Katılımcıların çoğunluğunun ise (11 kişi) psikolojik istismar cevabını verdiği görülmektedir. K2, ‘Psikolojik ve cinsel istismarı biliyorum. Psikolojik istismar ruhsal olarak, sözlerle herhangi birini incitmek, manipüle etmek, baskı kurarak istismar etmek.’

Katılımcıların bazıları (8 kişi) cinsel istismar türünü bildiklerini söylemişlerdir. K4, ‘Cinsel istismar türünü biliyorum. Birinin rızası olmadan, o kişiyi cinsel ihtiyaçlar için bir obje olarak kullanmak.’

Katılımcıların bazıları (8 kişi) fiziksel istismar türünü bildiklerini söylemişlerdir. K16, ‘Psikolojik, ekonomik ve fiziksel istismar türlerini biliyorum. Fiziksel istismar şiddet uygulamak, yaralamak gibi eylemler şeklinde tanımlayabilirim.’

Katılımcılar arasında en az (2 kişi) sanal istismar türünü ve ekonomik istismar türünü bildiğini ifade edenler olmuştur. K20, ‘Sanal istismarı biliyorum. Sanal istismar sosyal medya üzerinden ifşalamak, rahatsız edici mesajlar göndermek olarak açıklanabilir.’ K8, ‘Reşit olmamış bir çocuğun çalıştırılması, emeğinin sömürülmesi ekonomik istismardır.’

Araştırmanın ikinci sorusu olan “Kendi yaş grubunuzdaki insanların en çok hangi istismar türüne maruz kaldığını düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevapların analizi Tablo2’de verilmiştir.

Tablo 2. Maruz kalındığı düşünülen istismar türleri

Katılımcılar	Cevaplar	f
K1, K5, K6, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K21, K22, K23	Psikolojik İstismar	14
K5, K7, K8, K11, K12, K13, K15, K16, K20, K21	Fiziksel İstismar	10
K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23	Sanal İstismar	8
K1, K2, K3, K4, K8, K11, K22, K23	Cinsel İstismar	8
K3, K8, K7, K9	Ekonomik İstismar	4

Tablo2 incelendiği zaman katılımcıların büyük çoğunluğunun (14 kişi) kendi yaş grubundaki insanların en çok hangi istismar türüne maruz kaldığı sorusuna psikolojik istismar cevabını verdiği görülmektedir. K1, “*Özellikle duygusal ve cinsel istismara maruz kalındığını düşünüyorum.*” Verilen diğer cevaplar incelendiğinde ise bazı katılımcıların (10 kişi) kendi yaşlarının en çok fiziksel istismara maruz kaldığını ifade ettiği anlaşılmaktadır. K16, “*Yaşıtlarım özellikle fiziksel ve psikolojik istismara maruz kalıyor.*”

Bazı katılımcılar (8 kişi) sanal istismar cevabını vermiştir. K17, “*İstismar günümüzde çok yaygın. Sosyal medya üzerinden insanların istismar edilmesi, sanal istismar en yaygın tür diyebiliriz aslında. Günümüzde sosyal medya aşırı kullanıldığı için bence yaşlıtlarım en çok sanal istismara maruz kalıyor.*”

Yaşıtlarının en çok cinsel istismara maruz kaldığını ifade eden 8 kişi olmuştur. K23, “*İstismarın çok yaygın olduğunu düşünüyorum. En çok da cinsel istismara maruz kalındığını düşünüyorum.*” Dört katılımcı ise kendi yaşlarının en çok ekonomik istismara maruz kaldığını beyan etmektedir. K8, “*Kendi yaş grubuma baktığımda daha çok ekonomik istismarın fazla olduğunu düşünüyorum. Sokakta melodika çalarak para toplayan, mendil satan ya da dilendirilen çok fazla çocuk görüyorum.*”

Araştırmanın üçüncü sorusu olan “İstismar hakkında daha fazla farkındalık yaratmak için sizce neler yapılabilir, ne önerirsiniz?” sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevapların analizi Tablo3’de verilmiştir.

Tablo 3. İstismar hakkında farkındalık yaratmak için öneriler

Katılımcılar	Cevaplar	f
K1, K2, K4, K6, K7, K9, K10, K14, K15, K17, K18	Okullarda eğitimler verilmesi	11
K2, K11, K12, K13, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23	Okullarda öğrenci ve velilere seminerler verilmesi	11
K1, K3, K4, K5, K8, K10, K11, K20	Toplumu bilinçlendirici yayınlar yapılması	8
K2, K3	Yasalarda düzenleme yapılması	2
K1, K18	İstismar suçunu işleyenlerin cezalandırılması	2
K2, K9	Çiftlerin çocuk sahibi olmadan önce ebeveynlik eğitimi olmalı	2

Tablo3 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (11 kişi) okullarda eğitimler vermeli (ders) şeklinde cevap vermiştir. K17, “*PDR öğretmenlerine çok fazla iş düşüyor bence. İzlediğim bir psikolojik dizide lisedeki bir kızın sosyal medya üzerinden onu istismar eden birine özel görüntülerini attığını ve sonrasında bunun yayılmasından korktuğu için ona mecbur kaldığını görmüştüm. Günümüzde de sosyal medyanın yaygınlığından dolayı sanal istismar aşırı fazla olduğu*

ішін PDR օğretmenlerinin bu konunun үzerine дүшmesi ve башына бօyle bir шey gelen biri олдуğунда korkmaması gerektiğini, bunun halledilebilir bir шey олдуğunu ifade etmesi ve օğrencilerde güven олuştурması gerektiğini дүшүнүyorum. Ailelerin de еğitimler ve seminerlerle bilinçlendirilmesi gerekiyor.” K2, “Derslerde mutlaka işlenmeli hatta bu konunun dersi olması gerekir.”

Katılımcıların bazıları (11 кіші) velilere ve օğrencilere istismar hakkında seminerler verilmeli şeklinde cevap vermiştir. K19, “Okullarda hem օğrencilere hem velilere seminerler verilebilir.”

Katılımcıların bazıları (8 кіші) toplumu bilinçlendirecek yayınlar yapılabileceğini beyan etmiştir. K5, “Tv kanallarında kamu spotlarında yayınlanabilir. Gazete, dergilerde ve oyunlarda bunlarla ilgili bilgiler olabilir.”

Ayrıca katılımcılar tarafından en az (2 кіші) istismar suçunu işleyenlerin cezalandırılması gerektiği, yasalarda düzenlemeler yapılması gerektiği ve çiftlerin çocuk sahibi olmadan önce ebeveynlik eğitimlerine tabii tutulması gerektiği yanıtları gelmiştir. K1, “Bence istismarda bulunan kişilere ciddi cezalar verilmeli çünkü kanıtlanmasına rağmen istismarcının ceza алmadığı durumlar görüyoruz haberlerde. İstismarcının elini kolunu sallayarak sokaklarda gezmesi toplumun güvenini kırıyor. Yaptırım olmadığı için suç yaygınlaşıyor.” K18, “Okullarda hem օğrencilere hem velilere seminerler verilebilir.” K2, “Ebeveynlik ehliyeti çıkarılabilir, ebeveyn olmak için şartlar olmalı, ebeveynler psikoloji eğitimleri ve psikolojik sağlamlık testlerinden geçmeli.”

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, ergenlik dönemi bireylerinin istismar hakkındaki bilgi düzeyleri belirlenmeye ve istismarla ilgili algıları değerlendirilmeye çalışılmıştır. İstismar türleri hakkında bilgi düzeylerinin araştırılması, ergenlik dönemi bireylerinin istismar konusundaki farkındalığını anlamak açısından önemlidir.

Araştırmanın birinci sorusu olan “İstismar türleri hakkında ne biliyorsunuz? Bildiğiniz istismar türlerini tanımlayabilir misiniz?” sorusundan elde edilen sonuçlara göre ergenlik dönemi bireylerinin istismar türleri hakkındaki bilgi düzeylerinin genellikle düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, istismar türlerini doğru bir şekilde tanımlayamamış veya hiç bilgi sahibi olmamıştır. Sadece birkaç katılımcı belirli türleri doğru bir şekilde tanımlayabilmiştir. Özellikle, psikolojik istismarın diğer türler arasında daha yaygın olarak tanındığı gözlemlenmiştir. Bu durum, psikolojik istismarın daha yaygın olarak tanınan bir istismar türü olabileceğini düşündürmektedir.

Cinsel istismarın da diğer türler arasında belirgin bir şekilde tanındığı görülmüştür. Ancak, fiziksel istismarın ve diğer türlerin tanınma oranları daha düşüktür. Özellikle, sanal istismar ve ekonomik istismar türlerinin tanınma oranlarının oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, gençlerin istismarın farklı yönlerini anlamakta zorlandıklarını ve bu konuda daha fazla eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ayrıca, istismar türlerinin doğru tanımlanması da kritiktir. Bulgularımız, istismar türlerini duyduklarında doğru şekilde tanımlayabilen katılımcıların sayısının az olduğunu göstermektedir. Bu durum, istismarın tanımı ve çeşitli türleri konusunda bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada genel olarak, istismar konusunda bilgi düzeylerinin düşük olması, ergenlik dönemi bireylerinin risk altında olabileceğini ve istismara maruz kalma durumlarını tanımlamakta zorlanabileceklerini öne sürmektedir. İstismar türlerinin doğru bir şekilde tanınması ve anlaşılması, gençlerin bu tür durumlarla karşılaştıklarında uygun tepkiler verebilmeleri açısından önemlidir. Eğitim programlarının ve bilinçlendirme çalışmalarının, istismarın farklı türlerini tanımayı ve bu konuda doğru tepkileri verebilmeyi desteklemeye yönelik olması gerekmektedir. Eğitim programlarının geliştirilmesi ve ergenlerin istismarla ilgili bilgi düzeylerinin artırılması, istismarın önlenmesi ve erken müdahale için kritik öneme sahiptir. Bu programlar, istismarın farklı türlerini ve belirtilerini tanımayı, yardım hizmetlerine erişimi ve kişisel güvenliği artırmayı hedeflemelidir. Ayrıca, ergenlik dönemi bireylerine istismarın farklı türleri hakkında bilgi vermek, onları istismardan korumak için etkili bir strateji olabilir.

Psikolojik istismar, katılımcıların çoğunluğu tarafından bilinmesine rağmen, diğer istismar türlerinin bilinmemesi önemli bir eksikliktir. Fiziksel, cinsel, sanal ve ekonomik istismar gibi diğer türlerin farkındalık düzeyinin artırılması, gençlerin kendilerini korumaları ve istismara uğrayanları desteklemeleri açısından önemlidir. Bu nedenle, istismarın önlenmesi ve ergenlerin korunması için, eğitim programlarının ve bilinçlendirme faaliyetlerinin genişletilmesi gerekmektedir. Özellikle, sanal istismar gibi modern istismar türlerine yönelik bilgi düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bu, teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte, gençlerin sanal platformlarda maruz kalabilecekleri risklerin arttığını göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin ve eğitimcilerin gençlere dijital güvenlik ve sanal istismar konularında daha fazla eğitim verme ihtiyacını vurgular. Yani ergenlerin dijital medya gibi konularda da bilinçlenmesi için çaba sarf edilmelidir.

Ergenlik dönemi bireylerinin istismar konusundaki bilgi düzeylerini artırmak için aileler, okullar ve toplumun geniş kesimleri arasında iş birliği yapılması gerekmektedir. İstismarın tanınması ve önlenmesi için sürekli eğitim ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu şekilde, gençler istismara karşı daha bilinçli ve hazırlıklı olabilirler. Ayrıca, bazı katılımcıların istismar türlerini doğru bir şekilde tanımlayabilmiş olmaları, istismar konusunda bilgi düzeylerinin artırılabilir olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitim programlarının ve bilinçlendirme faaliyetlerinin önemini vurgulamaktadır. Gençlere, istismarın farklı türleri hakkında bilgi vermek ve bu konuda nasıl yardımcı olabileceklerini öğretmek, istismarı önleme ve korunma stratejilerini güçlendirebilir. Öte yandan, istismar türlerini bilmeyen katılımcıların yarısından fazlası, istismar türlerini doğru bir şekilde tanımlayabilmektedir. Bu, ergenlerin, istismarın çeşitli yönlerini daha iyi anlamak ve tanımlamak için bir potansiyele sahip olduklarını göstermektedir. Eğitim ve bilinçlendirme programları, ergenlerin istismar türlerini tanımlarına ve bu konuda daha bilinçli olmalarına yardımcı olabilir. Ergenlik dönemi bireylerinin istismar konusunda bilgi düzeylerinin artırılması, toplumun genel refahına katkı sağlayabilir ve gençlerin sağlıklı bir şekilde gelişimini destekleyebilir. Ayrıca, gençlere istismarın çeşitli türleri hakkında bilgi veren ve bu konuda destek sağlayan erişilebilir kaynaklar sunulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, araştırmadan elde edilen bulgular, ergenlik dönemi bireylerinin istismar hakkındaki bilgi düzeylerinin genellikle düşük olduğunu ve istismar türleri konusunda belirli bir farkındalık eksikliği olduğunu göstermektedir. İstismarın gençler arasında yaygın bir sorun olduğu göz önüne alındığında, bu çalışmanın bulguları, ilgili paydaşlar için önemli bir rehber niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu olan “Kendi yaş grubunuzdaki insanların en çok hangi istismar türüne maruz kaldığını düşünüyorsunuz?” sorusundan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğu, kendi yaş grubundaki insanların en çok psikolojik istismara maruz kaldığını ifade etmektedir. Psikolojik istismar, gençler arasında yaygın bir sorun olarak görülmektedir. Duygusal manipülasyonlar ve psikolojik baskının yaygınlığı, gençler arasında ciddi bir endişe kaynağı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, gençler arasında duygusal güvenliğin önemini vurgulamaktadır. Alanyazın incelendiğinde Orakcı'nın (2013) Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalmakta olan 13-18 yaş arası 84 kız çocuğu üzerinde yaptığı araştırmaya göre en çok maruz kalınan istismarın cinsel istismar türü olduğu anlaşılmıştır. Ancak duygusal istismarın fark edilmesi diğer istismar türlerinin fark edilmesine göre daha güç olduğundan rehabilitasyon merkezinde duygusal istismar mağduru çocukların sayısı diğer istismar türlerine maruz kalan çocuklara oranla daha düşük olma ihtimali de mevcuttur.

7-18 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukları üzerinde yapılan Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması incelendiğinde her iki çocuktan birinin duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (UNICEF, 2010). Ayrıca yapılan bu araştırma kapsamında, cinsel istismara rastlanma oranı ise diğer istismar türlerine göre daha düşük olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların yüzde 1’i, son bir yıl içinde, izlemek ya da bakmak istemediği halde, cinsel içerikli bir film izlettirildiğini; bir dergi ya da bilgisayardaki cinsel içerikli resimlere bakmaya zorlandığını söylemiştir. Yüzde 0,5’i ise, herhangi birinin, kendisine, istemediği halde, dokunmak kendine dokundurtmak gibi cinsel içerikli başka bir davranışta bulunduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar fiziksel istismarın da önemli bir sorun olduğunu belirtmektedir. Özellikle fiziksel ve psikolojik istismarın birlikte görüldüğü ifadeler, gençlerin birden fazla istismar türüne maruz kaldığına işaret etmektedir. Fiziksel istismarın, görünür belirtilerle birlikte gelmesi ve acil müdahale gerektirmesi nedeniyle ciddi bir endişe kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Sanal istismar da gençler arasında ciddi bir endişe kaynağı olarak belirtilmektedir. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, sanal istismarın arttığı ve gençlerin bu platformlarda istismara maruz kaldığı ifadeleri, dijital ortamların istismar potansiyelini vurgulamaktadır. 2015 yılında internet aracılığıyla tanıştıkları kişilerin tecavüzüne maruz kalan kişilerin yüzde 80 kadarını 10- 18 yaş grubundan çocukların oluşturduğu tespit edilmiştir (UNICEF, 2017). Bu rapor göz önüne alındığında dijital dünyanın çocuklar tarafından bilinçsizce kullanılması onları istismarın her türüne daha da açık hale getirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, dijital iletişimin gençler üzerindeki etkilerinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Cinsel istismar da önemli bir endişe kaynağı olarak belirtilmiştir. Bu, cinsel istismarın gençler arasında ciddi sonuçlara yol açabilecek ve toplumun bu konuda daha fazla farkındalık geliştirmesi gereken bir mesele olduğunu göstermektedir. Ayrıca 2017 UNICEF raporuna göre dünyada 1-19 yaş aralığındaki yaklaşık 15 milyon ergen kız çocuk yaşamlarının bir noktasında cinsel ilişkiye ya da başka cinsel eylemlere zorlanmıştır.

Ekonomik istismar, belirtilen diğer istismar türlerine göre daha az dikkat çekici olsa da yine de bazı katılımcılar tarafından önemli bir sorun olarak belirtilmiştir. Bu bulgu, ekonomik güvencesizliğin gençler arasında da önemli bir mesele olduğunu ve bu durumun, çocukları istismara daha açık hale getirebileceğini göstermektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, gençler arasında farklı istismar türlerine ilişkin algıların ve deneyimlerin önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Özellikle psikolojik istismarın yaygınlığı ve ciddiyeti, gençlerin ruh sağlığı ve psikolojik refahı açısından önemli bir endişe kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Bu sonuçlar, gençlerin korunması ve refahlarının sağlanması için çeşitli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular ışığında, gençler arasında istismarın önlenmesi ve müdahale edilmesi için psikolojik, fiziksel, sanal, cinsel ve ekonomik istismara karşı uygun destek ve hizmetlerin sunulması gerekmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu olan “İstismar hakkında daha fazla farkındalık yaratmak için sizce neler yapılabilir, ne önerirsiniz?” sorusundan elde edilen sonuçlara bakıldığında istismarın önlenmesi ve farkındalığın artırılması için katılımcıların önerilerinin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Bu öneriler arasında, eğitim ve bilgilendirme, evrensel olarak kalıcılık oluşturma, yasal düzenlemeler ve cezalandırmalar gibi çeşitli seçenekler bulunmaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, okullarda öğrencilere ve velilere yönelik eğitimlerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu, özellikle PDR öğretmenlerinin bu konuda daha fazla sorumluluk alması gerektiği görüşünü yansıtmaktadır. Eğitimler sosyal medya üzerinden sanal istismar gibi modern tehditlere karşı bilinç oluşturmaya hedeflenmelidir. Bu eğitimler, istismarın tanımlanması, önlenmesi ve raporlanması konularında farkındalığı artırabilir ve toplumda daha güvenli bir ortam oluşturabilir. Verilen eğitimler ile öğrencilere istismarın farkında olmalarını sağlanabilirken, velilere de çocuklarını korumak için gereken bilgi ve beceriler kazandırabilir. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırmasından elde edilen verilerle hazırladığı rapora göre çocukların istismarı önlemeye yönelik önerileri arasında da ilk sırada eğitim gelmektedir (UNICEF, 2010).

Alanyazın incelendiğinde Öztep’in (2010), ergenlerin algıladığı duygusal istismar ile ebeveynlerin eğitim seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim seviyeleri arttıkça algılanan istismarın azaldığı görülmüştür. Kars’ın (1999) yaptığı bir araştırmada da ana babanın eğitim düzeyi ile çocuk istismarı arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun, (1998), Bahçecik ve Kavaklı’nın (1994), Paavilainen ve arkadaşlarının (2001) ve Güler ve arkadaşlarının (2002) yaptığı araştırmalara göre, annenin eğitim düzeyi azaldıkça çocuklarına karşı istismar ve ihmal davranışının arttığı bulunmuştur.

Can'ın (2021) yaptığı araştırmada anneleri okur-yazar olmayan grubun anneleri tarafından daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı, babalarının ise eğitim düzeyi arttıkça anneleri tarafından duygusal istismara maruz kalma düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Doruk'un (2012) araştırma sonuçlarına göre annelerin eğitim düzeyinin düşük olması çocuk istismar ve ihmal olasılığını arttırmaktadır. Eğitim düzeyi azaldıkça fiziksel ve duygusal istismar/ihmal uygulama oranı artmaktadır. Yapılan çalışmada okur-yazar olan annelerin % 95.5 'inin, lise ve üniversite mezunu annelerin ise % 43.8'inin çocuklarını fiziksel istismar/ihmal ettiği ve yine okur-yazar olan annelerin % 98.9'u, lise ve yüksek öğretim mezunu annelerin %63.2'si çocuklarını duygusal istismar/ihmal ettiği belirlenmiştir. Bilir ve arkadaşlarının (1991) yaptığı araştırma sonuçlarına göre de hiç eğitimi olmayan annelerin %60.4'ünün çocuklarına fiziksel ceza verdikleri, yüksek öğrenim görmüş annelerin ise % 31.4'ünün çocuklarına fiziksel ceza verdikleri anlaşılmaktadır.

Çocuk İstismar Araştırma Grubu'nun (2009), İzmir'de eğitim hastanelerinde çocuk istismarı tanısı alan olgularla yaptığı çocuk istismarında risk faktörleri araştırmasında eğitim düzeyinin düşük olmasının çocuk istismarını %75.0 oranında arttırdığı anlaşılmıştır. Pineda-Lucatero ve arkadaşları (2008) yaptığı araştırmaların sonucunda cinsel istismar mağdurlarının annelerinin % 46,5 oranında 1-6 yıl, %27,5 oranında 7-9 yıl, %16,5 oranında 10-12 yıl ve %6,5 oranında 12 yıldan fazla okuduklarını tespit etmiştir. Aynı araştırmada ilk sırada, %47 oranla 1-6 yıl arası okuyan babalar gelmektedir. Daha sonra bunu sırasıyla %22,5 oranla 7-9 yıl, %13 oranla 10-12 yıl, %10,5 oranında ise 12 yıldan fazla okuyan babalar takip etmektedir. Çocukların cinsel istismara maruz kalma durumlarının, ebeveynlerin eğitim seviyesi ile paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Akgiray'ın (2007) yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre çocuklara yapılan sözel bilgilendirmenin ve ebeveynlere yapılan yazılı bilgilendirmenin istismar hakkındaki bilgiyi arttırdığı görülmektedir. Bu da istismarı önlemek, istismar hakkında daha fazla farkındalık yaratmak ve toplumu bilinçlendirmek için eğitimin önemini vurgular niteliktedir. Leventhal'in (2001) ev ziyaretleri ve bilgilendirmeyi de içeren önleme yöntemlerinin etkililiği üzerine olan araştırma sonuçları da, önleme programlarının aileler için faydalı olduğu ve bu etkinin yıllarca sürdüğü yönündedir. Anne babanın eğitim düzeyi ile istismar arasındaki ilişki literatürde daima aynı yönde değildir; çelişkili sonuçlar da bulunmuştur.

Vardar'ın (1994) yaptığı araştırmada ise, ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ile annenin eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunurken, babanın eğitim düzeyi ile duygusal istismar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca, öğrencilere ve velilere seminerler düzenlemek de önemli bir önlem olarak öne çıkmaktadır. Eğitim kurumlarında düzenlenen bu seminerler ve velilere yönelik bilgilendirme çalışmaları, istismarın erken tespit edilmesi ve korunmasında kritik bir rol oynayabilir. Seminerlerin okul ortamında ve ailelerle birlikte gerçekleştirilmesi, istismar konusunda geniş bir kitleye ulaşma potansiyeline sahiptir. Hem öğrencilere hem de velilere yönelik bu seminerler, istismarın belirtileri, korunma yolları ve yardım alma süreçleri gibi konularda bilgi sağlayarak toplumun bilinçlenmesini amaç edinmelidir.

Katılımcıların önerileri arasında toplumu bilinçlendirmeye yönelik yayınlar yapılması da dikkat çekmektedir. Televizyon kanallarında kamu spotları, gazetelerde, dergilerde ve oyunlarda istismar konusunda bilgi içeren içeriklerin yayınlanması, geniş kitlelere ulaşarak farkındalığın artmasına katkı sağlayabilir. K5'in belirttiği gibi, televizyon, gazete, dergi gibi medya araçları vasıtasıyla kamu spotları ve bilgilendirici içerikler sunularak toplum genelinde bilinçlenme sağlanabilir. Bu tür yayınlar, istismarın zararlarını ve önlemlerini halka aktararak toplumsal bir duyarlılık oluşturabilir. Sosyal medyanın yaygın kullanımıyla birlikte sanal istismarın arttığına dikkat çeken katılımcılar, bu konuda okullarda çalışan rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenlerinin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

Özellikle, K17'nin vurguladığı gibi, sanal dünyanın etkisi altında olan çağımızda, PDR öğretmenlerinin rolü büyük önem taşımaktadır. Sosyal medya gibi platformlar üzerinden gerçekleşen istismar vakaları artmakta ve gençler bu tür tehlikelere maruz kalmaktadır. Bu noktada, PDR öğretmenlerinin öğrencilere destek olması ve güven ortamı sağlaması kritiktir. Aynı zamanda,

ailelere düşen sorumluluk da unutulmamalıdır. Velilerin, çocuklarını bu tür tehlikelere karşı korumak için bilinçlenmeleri ve gerekli önlemleri almaları gerekmektedir.

Bununla birlikte, istismar suçunu işleyenlerin ciddi şekilde cezalandırılması gerektiği yönünde de destekleyici ve önemli görüşler bulunmaktadır. İstismar suçlarında yetersiz ceza veya cezasızlık durumlarının toplumda güveni sarsabileceği ve suçun yaygınlaşmasına neden olabileceği belirtilmiştir. K1'in ifade ettiği gibi, istismar suçu işleyenlerin ciddi cezalarla karşılaşması önemlidir. Katılımcılar istismarın ciddi bir suç olduğu ve suçluların cezalandırılmasının önemini vurgularken, yasal düzenlemelerin bu suçla etkin bir şekilde mücadele etmek için gerekliliği üzerinde de durmaktadır. Bu, adaletin korunması ve güvenliğin korunması açısından önemli bir adımdır. Cezalandırma önlemlerinin ciddiyeti ve tutarlılığı, toplumda suç işlemenin yaptırımsız kalmayacağına dair bir mesaj iletmek açısından önemlidir. Etkili yasal düzenlemeler ve adalet sistemi, istismar vakalarının önlenmesi ve mağdurların korunması açısından kritik bir rol oynar.

Bazı katılımcılar ebeveynlik konusunda da önlemler alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin psikolojik sağlamlık testlerinden geçmesi ve ebeveynlik eğitimlerine tabii tutulması önerilmiştir. Bu, ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve çocuklarını istismardan korumaları için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalarını destekleyebilecek bir önlem olarak öne çıkmaktadır. Bu önlem ile ebeveynlerin çocuklarını daha iyi anlaması ve desteklemesi için psikolojik olarak hazırlıklı olacağı düşünülmektedir.

Bu önerilerin uygulanması, istismarla mücadelede etkili bir strateji olabilir ancak tek başına yeterli değildir. İstismarın önlenmesi ve mağduriyetlerin azaltılması için kapsamlı bir yaklaşımın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım, eğitim, yasal düzenlemeler, cezalandırma, toplumun bilinçlendirilmesi ve ebeveynlik konusunda destekleyici önlemleri içermelidir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, özellikle okullarda eğitimlerin ve toplumu bilgilendirici yayınların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, yasal düzenlemelerin ve cezalandırma politikalarının güçlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Ancak, tek başına bu önlemler yeterli olmayabilir. Toplumsal değişim için, ebeveynlerin eğitimi ve desteklenmesi gibi daha kapsamlı stratejiler de gereklidir.

Bu sonuçlar, istismarla mücadelede politikacıların, eğitimecilerin, ailelerin ve medya üyelerinin iş birliği içerisinde çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu çabaların etkinliğinin sağlanması için daha fazla araştırma ve saha çalışması gerekmektedir. Bu bağlamda hem eğitim kurumlarına hem ailelere hem de hükümetlere büyük sorumluluklar düşmektedir. İstismarla mücadelede çoklu ve kapsamlı bir yaklaşım benimsenerek, toplumun her kesimine ulaşacak etkili çözümler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, istismarla mücadelede tek bir çözüm yeterli olmayacaktır, istismar konusunda toplumsal farkındalığın artırılması, eğitimlerin ve seminerlerin düzenlenmesi, yasal düzenlemelerin yapılması ve istismarı işleyenlerin cezalandırılması gibi çoklu önlemlerin bir arada uygulanması gerekmektedir. Eğitim kurumları, yasal düzenlemeler, medya ve aile içi destek mekanizmaları gibi farklı alanlarda yapılan çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesi önemlidir. Ancak, bu çabaların etkin olması için toplumsal farkındalığın artırılması ve destekleyici politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde, istismarın azaltılması ve toplumun korunması için daha güçlü bir temel oluşturulabilir.

Öneriler:

1. Eğitim Programlarının Geliştirilmesi: İstismarın çeşitli formlarını tanıma ve önleme konusunda gençleri ve ebeveynleri bilinçlendirmek için katılımcıların birçoğu ebeveynlere ve çocuklara eğitimler verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Buna istinaden entegre bir eğitim programı geliştirilmelidir. Bu program, gençlere istismarın belirtilerini tanıma, yardım hizmetlerine erişim ve kişisel güvenliklerini artırma becerilerini öğretirken, aynı zamanda ebeveynlere de çocuklarını koruma konusunda bilgi ve stratejiler sunacaktır. Ebeveynlerin, çocuklarını istismardan korumak için gerekli becerilere sahip olmaları, aile içi iletişimi güçlendirirken, gençlerin de istismar riskine karşı daha dirençli olmalarını sağlayacaktır. Bu çoklu katmanlı yaklaşım, hem gençleri hem

de ebeveynleri etkin bir şekilde destekleyerek, toplumda istismarı azaltmaya yönelik kapsamlı bir strateji sunacaktır.

2. Okullarda Düzenli Seminer ve Etkinlikler: Okullarda düzenli olarak istismarla ilgili seminerler ve etkinlikler düzenlenmelidir. Bu seminerler, öğrencilere ve velilere istismarın farklı türleri hakkında bilgi sağlayabilir ve korunma stratejileri üzerinde odaklanabilir.

3. Dijital Güvenlik Eğitimleri: Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, gençlere dijital güvenlik eğitimleri verilmelidir. Bu eğitimler, sanal istismarın risklerini anlamalarına ve çevrimiçi güvenlik önlemleri almayı öğrenmelerine yardımcı olabilir.

4. Toplumsal Bilinçlendirme Kampanyaları: Toplumun genelinde istismarın farkındalığını artırmak için bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Televizyon, radyo, internet ve diğer medya araçları kullanılarak kamu spotları ve bilgilendirici içerikler sunulabilir.

5. Hukuki Düzenlemelerin Güçlendirilmesi: İstismarı işleyenlerin ciddi şekilde cezalandırılmasını sağlayacak hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Adalet sistemi, istismar vakalarını etkin bir şekilde takip etmeli ve suçluları adalet önüne çıkarmalıdır.

6. Psikolojik Destek ve Danışmanlık Hizmetleri: İstismara maruz kalan gençler ve aileleri için psikolojik destek ve danışmanlık hizmetlerinin artırılması önemlidir. Bu hizmetler, mağdurların iyileşme sürecini destekleyebilir ve topluma entegrasyonlarını kolaylaştırabilir. Ayrıca bu suçu işleyenlerin de rehabilitasyonu sürecinde psikolojik danışmanların aktif rol alması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Akgiray, A. (2007). *Çocuk istismarı: 8-10 yaş çocuklarda istismarı önleme yöntemleri* [Dönem Projesi]. Ankara Üniversitesi.
2. Arslan, G. (2015). *Ergenlikte algılanan duygusal istismar ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
3. Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71
4. Azizoğlu, M. (2009). *Lise ergenlerinde duygusal istismarın başarıya etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
5. Bahçecik, N., & Kavaklı, A. (1994). Çocuk istismarı ve ihmaliinde hemşirenin koruyucu sağlık hizmetlerinde ve tedavi edici kurumlardaki sorumluluğu. *Hemşirelik Bülteni*, 32(8), 45-52.
6. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*.
7. Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford University Press.
8. Büber, Ö. (2019). *3-18 yaş gruplarında görülen cinsel istismarın sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi: Sakarya ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
9. Can, A. B. K. (2021). *Ergenlerde duygusal özerkliğin yurtta kalma, algılanan duygusal istismar ve aile aidiyeti bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
10. Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage.
11. Çelik, T. H. (2019). *Okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı vakalarındaki deneyimleri üzerine nitel bir çalışma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
12. Doruk, S. K. (2012). *0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
13. Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar / ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 24, 128-134.
14. Kars, Ö. (1996). *Çocuk istismarı: Nedenleri ve sonuçları*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
15. Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel*

- duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
16. Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>
 17. Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook*. Sage Publications.
 18. Orakcı, G. (2013). *İstismar mağduru 13-18 yaş arası kız çocukları: travma sonrası stres bozukluğu, suçluluk ve utanç duygusu, psikolojik değerlendirme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
 19. Öztep, İ. C. (2010). *Duygusal istismar algılayan ve algılamayan ergenlerin kaygı düzeyleri ve denetim odaklarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
 20. Paavilainen E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmomen, M., & Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: Towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies*, 38(3), 297-303.
 21. UNICEF. (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. Web sitesi: <https://www.unicef.org/turkiye/media/5221/file/%20T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%B0ST%C4%B0SMARI%20VE%20A%C4%B0LE%20%C4%B0%20%C3%87%C4%B0%20%C5%9E%C4%B0DDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2024)
 22. UNICEF. (2017). Dijital bir dünyada çocuklar. Web sitesi: <https://www.unicef.org/turkiye/media/4291/file/D%C3%BCnya%20%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1n%20Durumu%202017:%20Dijital%20bir%20D%C3%BCnyada%20%C3%87ocuklar.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2024)
 23. Vardar, B. (1994). *The reliability and validity study of perception of psychological paltreatment inventory for adolescents* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.